

Paulina CHOLEWA

---

*Inż., studentka, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Matematyczno-Przyrodniczy,
ul. Pigonia 1, 35-959 Rzeszów; e-mail: pina.ch@onet.pl*

WIRTUALNE ZAGROŻENIA DLA ROZWOJU DZIECI (NA PODSTAWIE BADAŃ WŁASNYCH)

VIRTUAL THREATS TO THE DEVELOPMENT OF CHILDREN (ON THE BASIS OF OWN RESEARCH)

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo w Internecie, dziecko w Internecie, wirtualne zagrożenia, świadomość zagrożeń.

Keywords: safety in the Internet, child in the Internet, virtual threats, risk awareness.

Streszczenie

Świat Internetu niesie bardzo wiele zagrożeń, szczególnie dla najmłodszych jego użytkowników – dzieci, które są podatne na wszelkie jego treści. Odpowiedzialność za bezpieczeństwo dzieci w Internecie spoczywa na rodzicach i nauczycielach. Aby móc przeciwstawić się zagrożeniom, potrzeba właściwej świadomości tychże osób. W niniejszym artykule przedstawiono niektóre wyniki badań dotyczących realnych zagrożeń ze strony Internetu, z którymi spotykają się dzieci.

Summary

World of the Internet carries a lot of risks, especially for its youngest users – children who are prone to its entire content. Responsibility for the safety of children on the internet lies with their parents and teachers. Firstly, to be able to counter the threats these people must be aware of them. This article presents some of the results of studies concerning real threats, which children are facing while using the Internet.

Wstęp

XXI wiek jest czasem bardzo intensywnego rozwoju mediów cyfrowych. Postęp technologii spowodował, że stały dostęp do Internetu jest nieodłącznym elementem życia. Niestety – nie tylko dorosłych. Coraz młodsze dzieci posiadają nowoczesne urządzenia, tablety i smartfony, a więc i nieograniczony dostęp do

Internetu – świata nieskończonych możliwości, jak również różnorodnych zagrożeń. Najbardziej narażone na niebezpieczeństwa wynikające z nieświadomego korzystania z Internetu są dzieci, które znajdują się w okresie kształtowania osobowości. Tymczasem, aż 89% dzieci w Polsce korzysta z Internetu, z czego 45% codziennie lub prawie codziennie¹. Internet dla nich jest medium, które zaspokaja wiele podstawowych potrzeb, między innymi: potrzebę tożsamości, informacji o świecie, rozrywki, wzorców, akceptacji, a także interakcji społecznej². Dzięki temu, iż Internet daje możliwość anonimowości, funkcjonuje w nim prawo całkowitej wolności słowa. Poprzez błędne rozumienie wolności – neguje się człowieka obdarzonego godnością. Łatwo go ośmieszyć, obrazić oraz promować zło³. Świat wirtualny ośmiela, daje swobodę komunikowania, wydobywa odwagę skrywanych myśli dając przy tym poczucie bezpieczeństwa⁴.

Charakterystyka terenu badań, metody, techniki i narzędzia badawcze

Badania zostały przeprowadzone na grupie pięćdziesięciu dzieci w wieku 13–16 lat z Zespołu Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Lubatówce oraz na ich rodzicach. Miały one na celu ukazać poziom świadomości dzieci i rodziców w zakresie zagrożeń wynikających z korzystania z Internetu, podstawowe zjawiska zagrażające rozwojowi dzieci, czynniki decydujące o poziomie korzyści i zagrożeń oraz umiejętności dzieci i rodziców w obsłudze komputera i Internetu. W badaniach została zastosowana metoda sondażowa, zaś techniką badawczą była ankieta. Pozwoliła ona na uzyskanie informacji sprawdzalnych, opinii oraz faktów⁵. Narzędziem badawczym był kwestionariusz osobno dla dzieci oraz ich rodziców. Składał się on głównie z pytań zamkniętych. Za jego pomocą zostały zbadane między innymi: jaki dostęp mają dzieci do Internetu, z jakich urządzeń korzystają i w jakich miejscach, ile czasu poświęcają na surfowanie w sieci. Czy są świadomi czyhających zagrożeń, czy ich zachowanie w sieci jest bezpieczne.

---

¹ W. Furmanek, *Zagrożenia wynikające z rozwoju technologii informacyjnych*, „Dydaktyka Informatyki” 2014, nr 9, red. A. Piecuch, W. Furmanek, Wyd. UR, Rzeszów 2014.

² M. Wawrzak-Chodaczek, *Rola internetu w zaspokajaniu potrzeb komunikacyjnych* [w:] *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Wyd. eMPi², Poznań 2004.

³ G. Delmanowicz, *Internet moralnym wyzwaniem dla człowieka III tysiąclecia w świetle wybranych dokumentów Kościoła*, Wyd. Com-Net, Przemysł 2007.

⁴ B. Siemieniecki, *Rzeczywistość wirtualna a edukacja* [w:] *Cyberprzestrzeń i edukacja*, red. T. Lewowicki, B. Siemieniecki, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012.

⁵ T. Plich, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa 2001.

Poziom świadomości dzieci i rodziców w zakresie zagrożeń wynikających z korzystania z Internetu

Posiadanie świadomości możliwego niebezpieczeństwa jest podstawą do uchronienia się przed nim zarówno w świecie realnym, jak i wirtualnym. Trudno wymagać od dzieci, niedojrzałych w sferze fizycznej, psychicznej i umysłowej, aby posiadały wystarczającą świadomość do przeciwstawienia się zagrożeniom. Niepokoi jednak fakt, iż są rodzice, którzy nie zdają sobie sprawy z całego wachlarza niebezpieczeństw. 86% badanych rodziców wskazało na siebie, jako na podmiot odpowiedzialny za bezpieczeństwo dzieci w Internecie (10% – na szkołę, 4% – na starsze rodzeństwo). Pomimo tego, aż 84% rodziców przyznało, że nigdy nie rozmawiali ze swoimi dziećmi o zagrożeniach płynących z Internetu. W opinii rodziców, największym niebezpieczeństwem, które grozi ich dzieciom są: nawiązywanie kontaktów z osobami obcymi, poznanymi w Internecie (88%), kontakt z niebezpiecznymi treściami (68%), publikowanie lub przesyłanie przez dziecko informacji poufnych, danych prywatnych (58%) oraz przemoc werbalna (42%).

Aby dziecko było czujne i ostrożne na niebezpieczeństwa ze strony Internetu potrzebna jest edukacja w tym zakresie. Za edukację z kolei są odpowiedzialni rodzice oraz nauczyciele i wychowawcy. 60% badanych uczniów przyznało, iż rozmawiali z rodzicami o internetowych zagrożeniach; 20% – nie rozmawiało oraz tyle samo – nie pamięta takiej rozmowy. Trudno ocenić, czy ten wynik jest zadowalający. Zajęcia szkolne, na których poruszano kwestie zasad bezpieczeństwa w Internecie odbyło 56% ankietowanych uczniów. Dzieci boją się takich sytuacji w Internecie jak: podszycia się osoby trzeciej (58%), wirusów i hakerów (54%), wyzywania i wyśmiewania (48%).

Młodzi użytkownicy internetu bardzo chętnie korzystają z serwisów społecznościowych, do których mają dostęp wszędzie. Zatrważa to, iż wielu z nich (32%) nie zmienia swoich haseł dostępowych. Młodzi ludzie nie wiedzą, jak wiele szkody może wyrządzić osoba, która złamie hasło chociażby do jednego z serwisów.

Podstawowe zjawiska zagrażające rozwojowi dzieci

Zagrożenia, na które narażone są dzieci można podzielić na: fizyczne (pogorszenie wzroku, wady postawy), psychiczne (uzależnienia), moralne (dostęp do pornografii), społeczne (zachowania nieetyczne), intelektualne (bezkrytyczne zaufanie informacjom)⁶ oraz skutki w życiu duchowym⁷.

---

⁶ A. Bednarek, *Zagrożenia wynikające z użytkowania komputera i internetu*, http://www.profesor.pl/mat/n13/pokaz_material_tmp.php?plik=n13/n13_a_bednarek_290406_2.php&id_m=16517

⁷ W. Furmanek, *Uzależnienie od komputera i internetu (technologii internetowych)*, „Dydaktyka Informatyki” 2014, nr 9, red. A. Piecuch, W. Furmanek, Wyd. UR, Rzeszów 2014.

Co piąty badany uczeń odpowiedział, iż spotkał się z wyzywaniem lub wyśmiewaniem w Internecie. To najczęstsze zagrożenie wskazywane przez dzieci. Najczęstsze i jednocześnie bardzo niebezpieczne, gdyż trudno przeciwdziałać czy zapobiec jemu. Osoba wyśmiewana staje się ofiarą, postrzegana jest jako słaba, nielubiana przez dzieci. Postrzegana jest jako osoba, która zasłużyła sobie na takie postrzeżenie i lekceważenie otoczenia⁸.

Celem pornografii w Internecie jest pobudzenie użytkownika. Rozbudza ona pożądanie seksualne i prowadzi do poszukiwań kolejnych, mocniejszych wrażeń, co z kolei służy rozwiązłości seksualnej, która niszczy małżeństwo. Ponadto ma wpływ na rozwój relacji pomiędzy kobietą a mężczyzną⁹. Tymczasem 56% uczniów zadeklarowało, iż oglądało strony zakazane (pornograficzne, „+18”), z czego 26% trafiło na nie przypadkiem, a 30% samodzielnie. Rodzice nie są świadomi tego zagrożenia – 96% uważa, iż ich dzieci nie oglądają takich stron. Pornografia niszczy wartości rodziny. Ponadto zagraża wszystkim sferom osobowości człowieka, zostawiając w niej ślad na całe życie¹⁰.

Kolejnym zagrożeniem, z którym spotykali się ankietowani uczniowie było granie w niebezpieczne gry internetowe, przesyłane przemocą i agresją. Wielokrotne dokonywanie czynów agresywnych w świecie wirtualnym powoduje zatarcie granicy między dobrem a złem, co w konsekwencji obniża wrażliwość moralną dzieci¹¹. Gry prowadzą do uzależnienia, bardzo poważnego w skutki, którymi są: obojętność, agresja, rozdrażnienie, depresja, załamanie, a nawet próby samobójcze¹². Pomimo tego, 58% uczniów, w przeważającej większości chłopców zadeklarowało, iż grają w gry z elementami agresji i przemocy, a także w gry dla dorosłych (76% dzieci przyznało, iż grało w grę GTA, a 32% gra w nią regularnie). Rodzice wiedzą, iż ich dzieci grają w tę grę i jednocześnie nie podejmują żadnych działań, aby zaprzęstały one tej aktywności internetowej. Zastanawia to, czy nie są świadomi co zawiera ta gra, a mianowicie: wiele brutalnych mordów, instrukcji tortur, zachowań łamiących prawo, scen erotycznych, mizoginizm (nienawiść, silne uprzedzenie do kobiety)¹³; czy też uważają, iż to co w świecie wirtualnym pozostaje tylko tam i nie ma wpływu na dziecko.

---

⁸ Ł. Wojtasik, *Cyberprzemoc – charakterystyka zjawiska*, http://www.kuratorium.bialystok.pl/kuratorium2/profilaktyka/ksiazka/cz_II.pdf

⁹ A. Andrzejewska, *Dzieci i młodzież w sieci zagrożeń realnych i wirtualnych. Aspekty teoretyczne i empiryczne*, Wyd. Difin SA, Warszawa 2014.

¹⁰ S. Kozak, *Patologie wśród dzieci i młodzieży*, Wyd. Difin, Warszawa 2007.

¹¹ M. Braun-Gałkowska, I. Ulfik, *Zabawa w zabijanie*, Wyd. Krupski i S-ka, Warszawa 2000.

¹² A. Andrzejewska, *Dzieci i młodzież w sieci...*

¹³ O. Szewczyk, *Warsztat oprawcy*, <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1556621,1,recenzja-gry-grand-theft-auto-v.read>

22% uczniów zadeklarowało, iż natknęło się na strony bądź blogi o tematyce satanistycznej. Żaden z rodziców nie zauważył, że dziecko oglądało takie strony, które obrażają religię chrześcijańską, propagują treści niemoralne i idee satanistyczne wpływając bardzo negatywnie na psychikę dziecka¹⁴. Zainteresowania satanizmem i czarną magią należy zaliczyć do największych zagrożeń duchowych człowieka.

Co piąty uczeń był nakłaniany do spotkania przez nieznaną osobę poznaną w Internecie. Połowa z nich spotkała się z tą osobą, nie powiadamiając o tym fakcie nikogo. 48% uczniów było proszonych o wysłanie swojego zdjęcia (w tym: 30% – o zdjęcie przedstawiające twarz, 16% – całą sylwetkę, 10% – nagie ciało). 12% uczniów przesłało takie zdjęcie.

Czynniki decydujące o poziomie korzyści i zagrożeń użytkowania Internetu dla rozwoju dzieci

Głównymi czynnikami u dorosłych decydujących o korzystaniu z Internetu są wiek i wykształcenie. Im starsi badani lub mniej wykształceni, tym mniej wśród nich internautów¹⁵. Dzieci używają Internetu niezależnie od wieku, coraz młodsze dzieci rozpoczynają przygodę z nim. Jednym z czynników decydujących o poziomie korzyści i zagrożeń dla dzieci jest czas, jaki spędzają w sieci. Ankietowani uczniowie wskazali, że zdecydowanie więcej czasu w Internecie spędzają podczas weekendu niż w dni powszednie. Niemal połowa (48%) uczniów przeznacza dziennie (w dni powszednie) dwie godziny na surfowanie po sieci. 26% badanych uczniów – do czterech godzin, 10% – do sześciu. Podczas weekendu 38% uczniów spędza do czterech godzin przed ekranem monitora, 26% do dwóch godzin, zaś 18% aż do sześciu godzin.

Kolejnym czynnikiem jest miejsce korzystania z Internetu. Wszyscy uczniowie mają do niego dostęp w domu, 70% u znajomych, 48% w szkole oraz 42% u rodziny, co także wpływa na sposób wykorzystywania Internetu. 90% uczniów ma dostęp do Internetu niemal wszędzie (tylko 10% uczniów korzysta z Internetu tylko i wyłącznie w domu). Dzieci łączą się z Internetem za pomocą komputera (98%), telefonu komórkowego/smartfona (72%), tabletu (28%) oraz konsoli do gier (28%). Uczniowie, którzy łączą się z Internetem za pomocą telefonu, korzystają z niego dłużej.

Bardzo ważnym czynnikiem, który wpływa na zakres korzyści i zagrożeń dla dzieci są usługi internetowe z jakich korzystają. Można stwierdzić, iż to,

---

¹⁴ T. Huk, *Zjawisko satanizmu w dziecięcych i młodzieżowych blogach internetowych* [w:] *Cyberprzestrzeń i edukacja...*

¹⁵ CBOS, *Korzystanie z internetu – komunikat z badań*, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_081_12.PDF

w jaki sposób dziecko spędza czas w Internecie, z góry warunkuje korzyści i zagrożenia dla jego rozwoju. 90% badanych dzieci korzysta z portali społecznościowych, 40% – gra w gry online, 38% – korzysta z portali z filmami online, 30% – z serwisów do ściągania plików. Tylko 12% uczniów przyznało, iż korzystają z portali z wiedzą naukową. Sposób korzystania z Internetu determinuje możliwości korzyści bądź zagrożeń.

Umiejętności dzieci i rodziców w obsłudze komputera i Internetu

Umiejętności dzieci w obsłudze Internetu są wyższe niż umiejętności rodziców. Tezę tę potwierdzają zarówno badane dzieci, jak i ich rodzice. Ponad trzy czwarte dzieci (78%) ocenia swoje umiejętności w stosunku do umiejętności rodziców na zdecydowanie lepsze, 14% – na nieco lepsze, 4% – na takie same oraz 2% na nieco gorsze i zdecydowanie gorsze. Z kolei rodzice w 64% oceniają swoje umiejętności na nieco gorsze lub zdecydowanie gorsze. Rodzice wprowadzają dziecko w świat wartości, ukazując co jest dobre a co złe, uczą zachowań¹⁶. Jeżeli nie posiadają odpowiednich umiejętności w obsłudze komputera i Internetu, trudno, aby byli oni w stanie zapewnić swoim dzieciom bezpieczeństwo w wirtualnym świecie.

Zakończenie

Przyczyn szerzących się zagrożeń ze strony Internetu jest bardzo wiele. Między innymi są nimi: nieograniczony, niekontrolowany dostęp do Internetu; brak edukacji dzieci i dorosłych w tym zakresie; „uśpienie” czujności dzieci i rodziców, którzy twierdzą, iż Internet nie stwarza żadnych zagrożeń; liberalne prawa i zasady panujące w sieci; zbyt wczesny wiek dzieci, w którym rozpoczynają korzystanie z Internetu, nadużywanie Internetu, które jest przyczyną nieodwracalnych zmian w osobowości człowieka.

Należy pamiętać, iż będą powstawać nowe wirtualne zagrożenia. Najbardziej będą dotyczyć dzieci, ponieważ mają one nieukształtowany rozwój psychiczny i społeczno-moralny. Aby zapobiegać wirtualnym niebezpieczeństwom, potrzebna jest edukacja dzieci w tym zakresie od najmłodszych lat oraz rozbudzanie świadomości dorosłych w każdy możliwy sposób, szczególnie poprzez media.

---

¹⁶ A. Długosz, *Rozwijanie umiejętności wykorzystania czasu zadaniem rodziców w procesach wychowania do wartości [w:] Wartości w pedagogice. Rodzina i szkoła środowiskami urzeczywistniania wartości*, red. W. Furmanek, A. Długosz, Wyd. UR, Rzeszów 2015.

Bibliografia

- Andrzejewska A., *Dzieci i młodzież w sieci zagrożeń realnych i wirtualnych. Aspekty teoretyczne i empiryczne*, Wyd. Difin SA, Warszawa 2014.
- Bednarek A., *Zagrożenia wynikające z użytkowania komputera i internetu*, http://www.profesor.pl/mat/n13/pokaz_material_tmp.php?plik=n13/n13_a_bednarek_290406_2.php&id_m=16517
- Braun-Gałkowska M., Ulfik I., *Zabawa w zabijanie*, Wyd. Krupski i S-ka, Warszawa 2000.
- CBOS, *Korzystanie z internetu – komunikat z badań*, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_081_12.PDF
- Delmanowicz G., *Internet moralnym wyzwaniem dla człowieka III tysiąclecia w świetle wybranych dokumentów Kościoła*, Wyd. Com-Net, Przemysł 2007.
- Długosz A., *Rozwijanie umiejętności wykorzystania czasu zadaniem rodziców w procesach wychowania do wartości [w:] Wartości w pedagogice. Rodzina i szkoła środowiskami urzeczywistniania wartości*, red. W. Furmanek, A. Długosz, Wyd. UR, Rzeszów 2015.
- Furmanek W., *Uzależnienie od komputera i internetu (technologii internetowych)*, „Dydaktyka Informatyki” 2014, nr 9, red. A. Piecuch, W. Furmanek, Wyd. UR, Rzeszów 2014.
- Furmanek W., *Zagrożenia wynikające z rozwoju technologii informacyjnych*, „Dydaktyka Informatyki” 2014, nr 9, red. A. Piecuch, W. Furmanek, Wyd. UR, Rzeszów 2014.
- Huk T., *Zjawisko satanizmu w dziecięcych i młodzieżowych blogach internetowych [w:] Cyberprzestrzeń i edukacja*, red. T. Lewowicki, B. Siemieniecki, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012.
- Kozak S., *Patologie wśród dzieci i młodzieży*, wyd. Difin, Warszawa 2007.
- Plich T., Bauman T., *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa 2001.
- Siemieniecki B., *Rzeczywistość wirtualna a edukacja [w:] Cyberprzestrzeń i edukacja*, red. T. Lewowicki, B. Siemieniecki, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012.
- Szewczyk O., *Warsztat oprawcy*, <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1556621,1,recenzja-gry-grand-theft-auto-v.read>
- Wawrzak-Chodaczek M., *Rola internetu w zaspokajaniu potrzeb komunikacyjnych [w:] Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Wyd. eMPi², Poznań 2004.
- Wojtasik Ł., *Cyberprzemoc – charakterystyka zjawiska*, http://www.kuratorium.bialystok.pl/kuratorium2/profilaktyka/ksiazka/cz_II.pdf